

وقف، سیستم خود سازمان دهنده و پایدار در معماری و شهرسازی

مهدی شکری^{1*}

1- دانشجوی کارشناسی ارشد معماری، دانشگاه ساریان ساری، commehdi.shokri66@gmail

چکیده

انسان موجودی متعالی است که به واسطه عقلانیتش، آینده نگر و از فنا و نابودی نفرت دارد. انسان همواره دوست دارد پس از وی، نامی از او در عالم به یادگار بماند. در فرهنگ اسلامی یکی از بهترین راه های زنده نگه داشتن نام انسان، عموم کارهای خیریه به ویژه وقف است؛ وقف سنت حسنه ای است که از دیر باز به اشکال گوناگون در تاریخ بشر وجود داشته است و اسلام نیز آن را در مسیری روشن، منطقی و هدفدار، مترقی و دقیق به عنوان موضوعی ماندگار و پایدار مورد استفاده قرار داده است. به گونه ای که بسیاری از اماکن در چارچوب این مهم سالیان دراز حفظ شده اند به نحوی که بناهای وقفی نسبت به سایر بناها از قوام بیشتری برخوردار هستند؛ که نه تنها سبب پایداری خود بلکه موجب مانایی و ماندگاری بناها و بافت اطراف خود نیز بوداند. نکته ای که قرابت نزدیکی با مفهوم سیستم خود سازمان دهنده و پایدار دارد سازمانی که سبب احیاء، مرمت و بازسازی خود می شود. سیستمی پیوسته و همه جانبه که زمان و مکان را ملاک عمل قرار می دهد. وقف با چنین رویکردی در گذشته توانست راهی باشد برای پیشبرد اهداف انسانی در جامعه آن زمان و می تواند نقطه عطفی باشد برای این زمان و جامعه مدنی حاضر، البته اگر فرازمانی و کل نگر اندیشه شود.

واژه های کلیدی: سیستم خود سازمان دهنده، معماری سنتی پایدار

1- مقدمه

وقف از نظر اجتماعی اقتصادی و فرهنگی به شهر انسجام می بخشد و از نظر کالبدی نیز نوعی پیوستگی و وحدت فضایی بین بناها، محلات و کلیت شهر به وجود می آورد که این مهم را در ساختار کلی شهر و فضاهای عمومی و عام المنفعه در شهرهای سنتی می توان یافت که از طریق وقف شکل گرفته اند که با حذف آنها مجموعه ای از فضاهای مسکونی، تجاری و خصوصی باقی می ماند و از آنچه که جامعه مدنی می نامیم چیزی نمی ماند که این نشان دهنده نقش وقف در ایجاد زندگی بافت سنتی است و در گام بعد می بایست به نقش وقف در ایجاد زندگی و پویایی و پایداری، ابتدا در اماکن و فضاهای وقفی و در گام بعد فضاهای مرتبط و در نهایت در کلیت بافت منطقه و شهر یاد کرد رویکردی عرفانی و کل نگر که در دین مبین اسلام و روایات بزرگان اهل معرفت و فیلسوفان غربی به آن تاکید شده است نگرشی که در قالب